

Envejaria la senyora Rowling...

Miquel Rayó. Escriptor

Hi ha alguns mites crítico-editorials relacionats amb el «com han de ser els llibres per a infants». Per exemple, el que fa referència a la suposada predilecció dels nins envers els llibres no gaire llargs, un mite que ha trencat contundentment l'autora de la sèrie de *Harry Potter* (tot i que per a mi els dos terços de les planes dels darrers volums d'aquesta sèrie sobren). Un altre mite és la suposada aversió dels lectors joves per la complexitat dels textos... Qui el romprà, aquest mite? Complexitat no significa enrevesament; un text complex no és necessàriament un text embrollat o incompreensible.

Una vegada vaig presentar a un editor un conte que començava així: «Era a l'hivern i havia plogut en la llarga nit rica de fosques». Una obvietat. L'editor em va enviar les galeres amb la modificació: «Era a l'hivern i la nit era fosca». Una altra obvietat. «Així és més clar», m'explicà. Jo vaig replicar-li: «Que la nit és fosca ho sap tothom, i tothom ho sap escriure així: "la nit és fosca", i jo mateix ho escriuria així si fos escaient en el meu text. Jo vull dir als

Il·lustracions: Inga Moore «El Drac mandrós i Sant Jordi» Parramón

meus lectors que aquella nit, en què ha plogut, és "rica de fosques", a més d'especialment llarga». Vet aquí el bessó de la llibertat i de la responsabilitat de l'escriptor: triar entre obvietats. Arriscar-se a triar i acceptar-ne les conseqüències, naturalment.

Perquè, per a quins al·lots escrivim? Fins a quin punt la seva condició lingüística ha de condicionar el nostre llenguatge?

En aquest sentit, no us penseu que estigui d'acord amb el reconegut crític Harold Bloom quan publica un llibre titulat *Contes i poemes per a nens extraordinàriament intel·ligents de totes les edats*. Em sembla un títol discriminatori i em sembla discriminatòria, lògicament, la proposta lectora que conté. No tots els nins són extraordinàriament intel·ligents, ni ha de ser la possessió d'una intel·ligència extraordinària la condició necessària perquè un nin o una nina esdevinguin lectors apassionats. Però també pens que no hem, que no he d'escriure massa limitat a una suposada o real mitjana o baixa competència lingüística dels hipotètics infants lectors meus. Perquè, excepció feta de discapacitats cognitives de caràcter greument disfuncional o patològic, tots sabem que els infants no són beneïts...

Permeteu-me fer ús, un poc trampós, d'unes opinions llegides a part o banda. Una diu que l'experiència nostra es conté en els límits del nostre llenguatge, en el significat de les paraules que som capaços d'usar amb competència. És

més, concordant amb això, Samuel Beckett digué que les paraules són tot el que nosaltres tenim.

Gianni Rodari, en una cita que potser ja és un tòpic entre nosaltres, que ens movem entre infants i joves, i entre llibres per a infants i joves, reivindicava l'ús total de la paraula

per a tothom, no perquè tothom esdevingui un artista, sinó perquè ningú no sigui, a la llarga, un esclau...

D'aquestes opinions —el llenguatge fita la nostra experiència individual i social, el llenguatge és la nostra única possessió, i el llenguatge ens allibera d'esclavatges—, se'n deriva potser un dels més bells imperatius pedagògics: cal facilitar l'adquisició del llenguatge als éssers humans, amb un corol·lari inexcusable: cal facilitar que, un cop adquirit, el llenguatge de cada ésser humà sigui el més ampli i el més ric possible. Si les paraules són tot el que els humans podem tenir, com podem, els escriptors, els editors, escatimar-les?

Malauradament encara ens pensam que «com que això és per a infants...». Oblidam que hi ha uns temes. Que hi ha unes modes. Uns secrets, unes tècniques, unes pautes, unes limitacions, uns condicionaments, unes escoles literàries, uns corrents, uns contextos, unes línies editorials, unes lectures crítiques vigents i alhora canviants... O no hi són, també, en qualsevol altra manifestació de l'Art, en general, i de la Literatura, en particular? I sobretot, oblidam que hi ha una tradició. Encara que sigui per trencar-la. Amb aquest oblit, la tria en llibertat és més difícil. Si ignorem la tradició, perdem, els autors, la capacitat de decidir lliurement el nostre camí propi.

Atribuesc precisament l'èxit inicial de *Harry Potter* en el mercat on va ser creat a la fidelitat de l'autora de la sèrie envers els clàssics de la literatura infantil i juvenil de la seva cultura i de la seva llengua (i després, és vera, del món sencer). I al context en què s'ha elaborat l'univers de *Harry Potter*, condició que ens permet entendre'l situat en la llarga i excel·lent tradició britànica d'històries fantàstiques per a al·lots (*Peter Pan*, *Alícia*, *El vent en els salzes*, les *Cròniques de Nàrnia*, els relats d'Edith Nesbit, els de Beatrix Potter, de Tolkien, de Frances Hodgson Burnett, d'Elizabeth Goudge, de Graham Dunstan Martin, i de tants i tants...).

I no ho oblidem, també en la no tan excel·lent, però sí molt popular literatura infantil de sèrie tipificada en personatges com l'insuportable *Guillem Brown* i la seva *Banda dels Proscrits*, de Richmal Crompton, o com *Els Cinc*, tan injustament refusats per la crítica, d'Enid Blyton, entre molts d'altres (i fixem-nos que les autores d'aquelles dues sèries són dones). La mateixa J.K. Rowling n'era lectora, de petita, sobretot de la d'*Els Cinc* (d'aquí, per cert, en podríem treure molt de suc crític).

Els fets que marquen l'origen de *Harry Potter* (la mort dels seus pares i, per tant, la seva condició d'orfe) ens permeten situar-lo en una altra llarguíssima i fecunda tradició novel·lística en llengua anglesa, sobre nins desventurats, magistralment liderada, abans i sempre, per Charles Dickens i Mark Twain, i en les darreres dècades, per Roald Dahl, entre d'altres.

Vull dir amb això que *Harry Potter* no neix literàriament del no res. Desapareixerà? Morirà (literàriament)? Tampoc no ha de preocupar-nos, això: en la tradició literària anglesa hi ha personatges que «moren» i que després apareixen de nou. Recordem el cas principal de Sherlock Holmes. Fa poc, l'autora insinuava en unes declaracions a la premsa un desenllaç no feliç per al seu personatge, al final de la sèrie...

Envejaria la senyora Rowling pel seu èxit i pel seu reconeixement, i pels seus guanys, i per la promoció amb què els seus llibres poden comptar des del moment en què ella es posa ara a escriure; però, sobretot, envejo la senyora Rowling perquè pot alçar els ulls de la seva obra i mirar enrere i lluny sobre una llarga, fecunda, boníssima, rica, diversa, feliç, reconeguda tradició literària i editorial per a infants i joves. Els nostres lectors infants i joves no tenen un trespol on afermar els seus gustos literaris.

Existeix un cànon de llibres per a infants i joves de parla anglesa. El cànon català és inexistent: encara ens plantejam si és necessari. I si seria útil. I qui el faria, quan el cànon anglès ha estat elaborat pel sedàs del temps. Call perquè no en conec la resposta i perquè dubt de la pertinència de la qüestió. Sé que se'n parla. Sé que, com a autor, m'agradaria comptar amb una base ferma i compartida de noms d'autors, de personatges literaris canònics, de tradicions literàries i editorials, de referents ja seculars en els quals poder trobar empara i aixopluc... Si no volem parlar de cànon, parlem de tradició. La tradició que es crea a força d'anys i més anys.